

Bölüm 4

Risk Faktörleri ve Madde Kullanım Davranışları Arasındaki İlişki: Kuzey Kıbrıs Vakası

Melis Yağmur Minas*

**European Publisher, ISO LONDON LTD., Londra, Birleşik Krallık*

DOI: [10.70020/BI.20260102.4](https://doi.org/10.70020/BI.20260102.4)

Özet

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'taki 15–16 yaşındaki lise öğrencileri arasında madde kullanımı ile aile desteği, akran desteği, algılanan sosyal baskı, okula devamsızlık ve sosyal medya kullanım süresi arasındaki ilişkileri incelemiştir. 2024–2025 akademik yılında yürütülen çalışmada, ESPAD ölçeği kullanılarak toplam 3.901 öğrencinin tamamına ulaşılması hedeflenmiş ve elde edilen veriler nicel analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Bulgular, aile desteğinin sigara ve alkol kullanımı ile negatif yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Aile desteğinde 1 birimlik artışın, son 30 günde sigara kullanım sıklığında %0,08'lik bir azalma ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Akran desteğinin ise yalnızca sarhoş olma sıklığını sınırlı düzeyde azalttığı görülmüştür. Sosyal baskı, madde kullanımı açısından en güçlü risk faktörlerinden biri olarak tanımlanmış; özellikle alkol kullanımı için 1,62 gibi yüksek bir β değeri gözlemlenmiştir. Okula devamsızlık, sigara kullanımındaki değişimin %8'ini ve alkol kullanımının yaklaşık %5'ini açıklamış olup, önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal medya kullanım süresinin sigara ve alkol kullanımını artırdığı, esrar kullanımında ise zayıf düzeyde negatif bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Bu sonuçlar, aile, akran, okul ve dijital çevreye ilişkin faktörlerin birlikte ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta ergenlerde madde kullanımı bağlamında gerçekleştirilen ilk kapsamlı nicel analizlerden biri olup, önleyici müdahaleler için yerel veri sağlamaktadır. Önleyici stratejilerin; aile desteğinin güçlendirilmesine, okula bağlılığın artırılmasına, akran baskısıyla başa çıkma becerilerinin geliştirilmesine ve sosyal medyada riskli içeriklere maruziyetin azaltılmasına odaklanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Kuzey Kıbrıs, ergenlik, madde kullanımı, sosyal baskı, aile desteği

4.1. Giriş

Madde kullanımı, ergenlikte başlayan ve hem bireysel hem de toplumsal seviyelerde önemli sonuçları olan bir halk sağlığı problemidir (Maggs vd., 2023; Nath vd., 2022). Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) 2024 raporuna göre, Avrupa ve etrafındaki bölgelerde 15 yaşındaki ergenlerin %57'si hayatlarında en az bir kere alkol kullanmış, %37'si ise son bir ayda alkol tüketmiştir. Benzer şekilde 15 yaş grubunda, yaşam boyu esrar kullanımı yaygınlığı yaklaşık %12'dir. Bu veriler, ergenlik döneminde alkol ve diğer maddelerin kullanımının yaygın olduğunu ve maddelerle erken yaşta tanışmanın ilerleyen yaşamda bağımlılık riskini artırdığını göstermektedir.

Kuzey Kıbrıs'ta yapılan önceki çalışmalar, ergenler arasında yasa dışı madde kullanımının Avrupa ve ABD'ye kıyasla daha düşük olduğunu, ancak yıllar içinde artış eğilimi gösterdiğini ortaya koymuştur (Bekiroğulları, 2024; Çakıcı, Karaaziz vd., 2020). 2003 ve 2017 yılları arasında, Kuzey Kıbrıs'taki gençlerde yasa dışı madde kullanımı yaygınlığı %3 ile %11,7 arasında değişmiştir. Fakat, tütün ve alkol gibi yasal maddelerin kullanım yaygınlığı yüksektir; örneğin 2019 yılında Kuzey Kıbrıs'taki lise öğrencilerinin %35,8'i yaşamlarında en az bir kez sigara içmiş, %67,4'ü ise en az bir kez alkol tüketmiştir. Bu bulgu, ergenlerin madde kullanımı açısından risk altında olduğunu göstermekte ve bu riski etkileyen faktörlerin incelenmesini gerekli kılmaktadır (Nath vd., 2022).

Ergenlik, hızlı biyopsikososyal değişimlerle ve deneyimlerle akran etkisine karşı artan kırılganlıkla karakterize edilen kritik bir dönemdir (Tariq vd., 2024). Madde kullanım davranışlarının gelişmesine sebep olacak bir çok riskli ve koruyucu faktörler bu dönemde rol oynamaktadır. Literatürde, madde kullanımına yatkınlık oluşturan risk faktörleri ile madde kullanımından uzak durmayı teşvik eden koruyucu faktörler kavramsallaştırılmaktadır (Stone vd., 2012). Aile sorunları, düşük ebeveyn denetimi, akran baskısı, okula zayıf bağlılık ve sosyal çevrede maddelere kolay erişim risk faktörleri arasında sıklıkla vurgulanmaktadır. Buna karşılık, güçlü ebeveyn-çocuk ilişkileri, yüksek düzeyde aile desteği ve denetimi, olumlu akran normları ve okula

bağlılık gençleri madde kullanımından koruyan temel faktörler olarak tanımlanmaktadır (Avcı, 2025).

Mevcut literatüre bakıldığında, ergenlerde madde kullanımı çok boyutlu bir etkileşim ağı içermektedir. Bireysel faktörler (dürtüsellik, merak, psikolojik sorunlar vb.), ailesel faktörler (ebeveyn tutumları, aile yapısı, denetim), akran ve sosyal çevre faktörleri (akran grubu özellikleri, sosyal normlar, medya) ile okul/toplumsal faktörler (okul iklimi, toplumda maddelere erişim) gençlerin risk davranışlarını şekillendirmektedir (Moore vd., 2018; Wen, 2017).

Aile desteği ve ebeveyn denetimi, ergenlerde madde kullanım riskini azaltan önemli faktörlerdir. Duygusal destek, yakın takip, tutarlı disiplin ve sıcak aile ilişkileri koruyucu etki sağlarken; aile içi çatışma, ilgisizlik ve ebeveynlerin madde kullanımı riski artırmaktadır (Nawi vd., 2021). Akran etkisi ergenlik dönemindeki en güçlü belirleyicilerden biridir; madde kullanan arkadaşlara sahip olmak riski artırırken, yapıcı arkadaşlıklar koruyucu bir rol oynayabilmektedir (Henneberger vd., 2021). Okula bağlılık ve düşük devamsızlık da madde kullanımını azaltan faktörlerdir; okula aidiyet duygusu ve öğretmenlerle iyi ilişkiler riskli davranışları sınırlandırmaktadır (Griffiths vd., 2022). Sosyal medya, teşvik edici içerikler yoluyla madde kullanımını artırabildiği gibi bazı durumlarda çevrimdışı riskleri kısmen azaltabilmektedir; ancak genel olarak madde kullanımına başlama ya da kullanımın artma olasılığını yükselten güçlü bir sosyal etkileşim platformu olarak değerlendirilmektedir (Avcı, 2025; Shoshani vd., 2024).

Bu çalışmanın amacı, Kuzey Kıbrıs'taki ortaöğretim öğrencileri arasında madde kullanımı ile yukarıda belirtilen temel risk ve koruyucu faktörler arasındaki ilişkileri ayrıntılı olarak incelemektir. Literatürde özellikle 2015 sonrasında yapılan araştırmalar, ergen davranışları üzerinde aile ve akran etkilerinin yanı sıra okul ve sosyal medya faktörlerinin önemini vurgulamaktadır (Abiç & Bilgiç, 2024; Gökmenoğlu vd., 2022). Ancak Kuzey Kıbrıs bağlamında bu ilişkileri ele alan kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu çalışma, mevcut teorik bilgileri bölgesel bir örneklem üzerinde

test ederek literatüre katkı sağlamayı ve elde edilen bulgular doğrultusunda gelecekteki önleyici müdahaleler için yerel kanıt sunmayı amaçlamaktadır.

Kuzey Kıbrıs'ta yürütülen bu çalışma, literatürdeki genel eğilimlerin bu bağlamda geçerli olup olmadığını test etmesi ve bölgeye özgü veriler sunması açısından değerlidir. Görece küçük nüfusu ve kültürel özellikleriyle Kuzey Kıbrıs, ergen davranışları üzerine az sayıda araştırmanın bulunduğu bir bölgedir. Bu araştırma, aile ve akran etkileri, okula devamsızlık ve sosyal medya kullanımı ile gençler arasındaki madde kullanımı arasındaki ilişkiyi ortaya koyarak literatürdeki bir boşluğu doldurmayı hedeflemektedir. Özellikle 2015 sonrasında artan sosyal medya yaygınlığı ve değişen kültürel dinamikler göz önüne alındığında, mevcut literatürdeki bulguların Kıbrıs Türk toplumu açısından ne anlama geldiğinin anlaşılması önemlidir. Dahası, çalışmanın bulguları ülkeye özgü önleme ve müdahale programlarının tasarlanması için kanıta dayalı bilgiler sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı aşağıdaki gibidir: “Ergenlerde madde kullanımı; düşük aile desteği, yüksek algılanan sosyal baskı, artan okul devamsızlığı ve uzun süreli sosyal medya kullanımı ile pozitif yönde ilişkilidir.”

4.2. Literatür Taraması

Ergenlerde madde kullanımı ile ilgili araştırmalar, bu davranışın ortaya çıkmasında birçok faktörün rol oynadığını ve ekolojik bir yaklaşımla incelenmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır (Barati vd., 2023; Rodríguez-Ruiz vd., 2023).

Ergenlerde madde kullanımı ile ilgili olan literatür özetlendiğinde, risk ve koruyucu faktör modellerinin ekolojik sistemler teorisiyle kesiştiği perspektifleri ön plana çıkarmak önemlidir. Hawkins ve Caralano (1992) gibi öncü araştırmacılar, genç bir bireyin madde kullanıp kullanmayacağını, maruz kaldığı risk faktörlerinin sayısı ve şiddeti ile koruyucu faktörlerin gücü arasındaki dengeye bağlı olduğunu ileri sürmüştür. Örneğin, ebeveyn denetimi zayıf, uyuşturucu kullanan arkadaş çevresi geniş, akademik başarıları düşük ve stresli yaşam olayları öyküsü olan bir genç en yüksek risk grubunda değerlendirilirken; destekleyici bir aileye sahip, uyuşturucu karşıtı arkadaşları

olan ve okula güçlü bağıllık gösteren bir genç en düşük risk grubunda değerlendirilmektedir (Avcı, 2025; Nawi vd., 2021). Gerçekte ise gençlerin çoğu bu iki uç arasında yer almakta ve farklı düzeylerde risk ve koruyucu faktör kombinasyonlarına sahip olmaktadır.

Bu bağlamda, literatürün aile ve ebeveyn etkileri, akran ve sosyal çevre etkileri, okul ve akademik faktörler ile dijital medya etkileri ana başlıkları altında özetlenmesi yararlı olacaktır.

4.2.1. Aile Desteği ve Ebeveyn Etkisi

Aile, ergenlerin tutum ve davranışlarının gelişmesinde rol oynayan birincil sosyal çevredir. Yüksek aile desteği, güçlü ebeveyn-çocuk bağları, disiplin ve ebeveyn gözetimi ergenlerin madde kullanım riskini düşürmektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarının nerede olduğunu ve kimlerle birlikte olduğunu bilmesinin koruyucu olduğunu; ihmalkâr, aşırı izin verici ya da baskıcı tutumların ise riski artırdığını göstermektedir (Pinquart ve Lauk, 2025). Aile içi birlik, uyum ve açık iletişim, akran baskısına karşı direnç sağlamaktadır (Shafie vd., 2024). Madde kullanımına karşı açık ve tutarlı aile kuralları, gençlerin riskli davranışlardan kaçınmasına katkı sağlamaktadır. Aile faktörleri tek başına değil, akran etkisi gibi diğer faktörlerle birlikte etkili olmaktadır. Bu nedenle aile temelli önleme programları, ebeveyn iletişimini, sınır koyma becerilerini ve aile bağıllığını güçlendirerek ergenlerde madde kullanımını azaltmayı hedeflemektedir. “Aileleri Güçlendirme” programı gibi örnekler, bu yaklaşımın başarısını göstermektedir (Ladis vd., 2019).

4.2.2. Akran Desteği, Sosyal Baskı ve Akran Normları

Ergenlik döneminde, akran grupları en az aile kadar güçlü bir sosyal referans kaynağıdır. Akran baskısı ve algılanan akran normları, sigara, alkol ve madde kullanımında belirleyici bir rol oynamaktadır; akran onayı kazanma isteği özellikle 14–16 yaşları arasında yüksektir (MacArthur vd., 2020). Araştırmalar, madde kullanan arkadaşlara sahip olmanın ergenin madde kullanma riskini artırdığını ve bu etkinin hem yüz yüze etkileşimlerde hem de

sosyal medyada görülebildiğini göstermektedir (Watts vd., 2024). Buna karşılık, olumlu akran desteği ve toplum yanlısı gruplar ergenleri riskli davranışlardan koruyabilmektedir (Walters, 2020). Yapısal aktiviteler ve güçlü sosyal destek özellikle stresli yaşam şartları olan gençlerde koruyucu bir etkiye sahiptir. İzlanda modeli örneğinde olduğu gibi, gençlerin aileleriyle zaman geçirmelerinin ve spor ile sanat gibi denetimli etkinliklere katılmalarının teşvik edilmesi, akran etkisini dengeleyerek madde kullanım oranlarını önemli ölçüde azaltabilmektedir (Halsall vd., 2025).

4.2.3. Okula Bağlılık, Başarı ve Devamsızlık

Okul, ailelerden sonra ergenler için en önemli sosyal ve eğitsel ortamdır. Okula bağlılık, akademik motivasyon ve okul uyumu madde kullanımına karşı koruyucu olurken; akademik başarısızlık ve devamsızlık riski artmaktadır (Lee ve Henry, 2022). Araştırmalar, okulda aidiyet duygusu hisseden öğrencilerin, akranları arasında yaygın olsa bile madde kullanımına daha az yöneldiğini göstermektedir (Allen vd., 2025). Buna karşın, okula devamsızlık yapan ya da okuldan kopmuş gençlerin riskli ortamlara girme ve madde kullanma olasılığı daha yüksektir. Bu çift yönlü bir ilişkidir; madde kullanımı devamsızlığa yol açabildiği gibi, devamsızlık da madde kullanımına yol açabilmektedir (Gakh vd., 2020). Okul normları ve disiplin politikaları da önemlidir; tutarlı madde karşıtı politikalar ve olumlu bir okul iklimi kullanım oranlarını azaltabilmektedir. Bu nedenle modern önleme stratejileri, okula bağlılığı artıran ve öğrencilere etkinlik fırsatları sunan okul temelli müdahaleleri vurgulamaktadır.

4.2.4. Sosyal Medya, Dijital Etkileşim ve Madde Kullanımı

Sosyal medya yeni sosyal etkileşimlerle ergenlerin madde kullanımını etkileyebilecek güçlü bir platformdur. Instagram, TikTok ve Snapchat gibi platformlarda paylaşılan içerikler alkol ve sigara gibi maddelerin kullanımını normalleştirebilirken, gençlerin paylaşılan maddeleri aynı günden kullanmasını mümkün kılabilir (Steers vd., 2025). Sosyal medya, akran

baskısını dolaylı olarak güçlendirerek gençlerin akranlarının madde kullanım sıklığını olduğundan fazla algılamalarına ve bu davranışları daha kabul edilebilir görmelerine yol açmaktadır (Watts vd., 2024). Olumlu kullanım potansiyeli sınırlıdır; farkındalık kampanyaları ve sağlıklı yaşam mesajlarının bazı etkileri olsa da olumsuz etkiler baskındır. Aşırı ekran süresi, fiziksel aktivite eksikliği ve psikolojik sorunlar (depresyon, anksiyete) yoluyla dolaylı bir risk faktörü de olabilmektedir. Sosyal medya ve ekran süresinin madde kullanımı üzerindeki etkilerini belirleyen mekanizmalar hakkında daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır.

4.3. Metodoloji

4.3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, ergenler arasında risk faktörleri ile madde kullanımı arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla kesitsel ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmada bağımlı değişkenler, ergenlerde madde kullanımına ilişkin çeşitli göstergelerden (sigara kullanım sıklığı, alkol kullanım sıklığı, esrar kullanımı vb.) oluşurken; bağımsız değişkenler risk ve koruyucu faktörlerdir (aile desteği, akran desteği, algılanan sosyal baskı, okula devamsızlık düzeyi ve sosyal medya kullanım süresi). Araştırma nicel yöntemlere dayalı olarak yürütülmüş; veriler Alkol ve Diğer Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD) ölçeği kullanılarak toplanmış ve sayısal analizlere tabi tutulmuştur.

4.3.2. Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, 2024–2025 akademik yılında Kuzey Kıbrıs'taki devlet okullarında öğrenim gören 15–16 yaş arası lise öğrencilerin oluşmaktadır. Bu çalışmada görüşülen toplam öğrenci sayısı 3.901'dir. Örneklem kullanılmamış, katılımcıların tamamına ulaşılması hedeflenmiştir. Araştırmaya katılım için Milli Eğitim Bakanlığından resmî izin alınmış, belirlenen okullar bilgilendirilmiş ve 10. sınıf öğrencileri çalışmaya davet

edilmiştir. Katılımcı seçimi gönüllülük esasına dayanmış; 15–16 yaş grubundaki öğrenciler için veli onamı ve öğrenci rızası alınmıştır. Katılımcılar ortalama yaşı yaklaşık 15,5 olan ergenlerden oluşmakta olup cinsiyet dağılımı %51 kız ve %49 erkek şeklindedir (bu dağılım katılımcı sayısındaki cinsiyet oranlarını yansıtmaktadır).

4.3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan ESPAD ölçeği, öğrencilerin sosyodemografik bilgilerini, risk faktörlerini ve madde kullanım davranışlarını içeren çok bölümlü bir ölçme aracıdır. Bu formun hazırlanmasında ESPAD ölçeğinin 2023 versiyonu kullanılmıştır. Anket soruları aşağıdaki alt başlıklardan oluşmaktadır.

- i. Demografik Sorular: Yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, aile yapısı, ebeveyn eğitim düzeyi vb.
- ii. Risk ve Koruyucu Faktörlere İlişkin Sorular
 - Aile Desteği ile İlgili Sorular: Bu bölüm, öğrencilerin ailelerinden algıladıkları duygusal ve sosyal desteği ölçmek amacıyla hazırlanmış beş sorudan oluşmaktadır (Likert ölçeği 1–5; örnek madde: “Ailem beni dinler ve sorunlarımla ilgilenir”).
 - Akran Desteği ile İlgili Sorular: Öğrencilerin arkadaşlarından aldıkları olumlu desteği ölçmeye yönelik dört soruluk bir alt ölçektir (Likert ölçeği 1–5; ör. “Kendimi kötü hissettiğimde arkadaşlarım yanımda olur”).
 - Sosyal Baskı (Akran Baskısı) ile İlgili Sorular: Öğrencilerin akranlarından madde kullanmaya yönelik gördükleri baskı ya da teşviki değerlendirmek amacıyla üç ifade sorulmuştur (ör. “Arkadaşlarım bana sigara ya da alkol teklif eder.” – Yanıt seçenekleri: hiç, nadiren, bazen, sık sık).
 - Okula Devamsızlık ile İlgili Sorular: Öğrencilerden son 30 gün içinde izinsiz devamsızlık yaptıkları gün sayısını belirtmeleri istenmiştir (kategorik: 0, 1–2, 3–5, 6–10, 11+ gün). Analizlerde açıklığı

artırmak amacıyla “% devamsızlık” gibi metrik bir dönüşüm kullanılmıştır (0 gün = 0; 1–2 gün $\approx$ %5; 3–5 $\approx$ %15; 6–10 $\approx$ %30; 11+ $\approx$ %50 ve üzeri devamsızlık).

- Sosyal Medya Kullanımında Geçirilen Zaman ile İlgili Sorular: Öğrencilere boş zamanlarında günlük ortalama olarak sosyal medya platformlarında ne kadar zaman geçirdikleri sorulmuştur (seçenekler: 0–1 saat, 1–3 saat, 3–5 saat, 5–7 saat, 7+ saat).
- iii. Madde Kullanım Ölçümü ile İlgili Sorular: Bu bölüm, ESPAD anketinden alınan standart soruları içermektedir:
- Son 30 Günlük Sigara Kullanım Sıklığı: Son 30 gün içinde kaç gün sigara içtiniz? (kategoriler: 0, 1–2, 3–5, 6–9, 10–19, 20–29 ve her gün).
 - Yaşam Boyu Esrar Kullanımı: Hiç esrar kullanıp kullanmadığınız (Evet/Hayır) ve kullandıysanız toplam kaç kez kullandığınız.
 - Son 12 Ayda Esrar Kullanımı: Son 12 ay içinde esrar kullanıp kullanmadığınız (hiç / 1–2 kez / aylık / haftalık / günlük).
 - Son 30 Günde Esrar Kullanımı: Son 30 günde kaç kez esrar kullanınız? (0, 1–2, 3–5, 6–9, 10+).
 - Son Alkol Kullanım Zamanı: Bireyin en son ne zaman alkollü bir içecek tükettiği (hiç / 12 aydan uzun süre önce / son 12 ay içinde / son 30 gün içinde / son 7 gün içinde).
 - Bir Gün Önce Alkol Tüketimi: “Dün ya da önceki gün alkollü bir içecek tükettiniz mi?” (Evet/Hayır).
 - Arka Arkaya İçki İçme Sıklığı: Son 30 gün içinde art arda en az 5 alkollü içecek tüketilen gün sayısı. Bu aşırı içme davranışının sıklığı 0, 1, 2, 3–4 ve 5+ gün olarak kategorize edilmiştir.
 - İntoksikasyon/Sarhoş Olma Sıklığı: “Yaşamınız boyunca çevrenizin farkında olmayacak derecede kaç kez ağır şekilde sarhoş oldunuz?” (hiç / 1–2 / 3–5 / 6–9 / 10+ kez). Son 30 gün içinde kaç kez sarhoş olduğuna ilişkin bilgi de ayrı bir soruyla toplanmıştır.

4.3.4. Prosedür

Araştırmanın kamu liselerinde uygulanabilmesi için Kuzey Kıbrıs Milli Eğitim Bakanlığı'ndan resmi izin alınmıştır. Her okulun müdürü ile uygulama tarihlerini planlamak üzere iletişime geçilmiş, ölçekler ilgili sınıf öğretmenlerinin gözetiminde uygulanmıştır. Araştırmanın amacı ve süreci, Dr. Zafer Bekiroğulları tarafından öğrencilere ve velilere sözlü ve yazılı olarak açıklanmış, velilerden imzalı onam formları alınmıştır. Veri toplama gününde, öğrenciler yine sözlü olarak bilgilendirilmiş ve katılmak istemeyenlere katılımın zorunlu olmadığı bilgisi verilmiştir. Katılımcı gizliliğini koruyabilmek için, anketlerde isim ya da kişisel veriler toplanmamış ve her öğrenciye rastgele bir kod numarası verilmiştir. Anketler mühürlü zarflarda toplanarak araştırmacılardan başka birinin görememesi sağlanmıştır. Tüm süreç ESPAD metodolojisinin etik ilkelerine uygun olarak yürütülmüştür.

4.3.5. Veri Analizi

Toplanan veriler SPSS 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Örneklemen temel özelliklerini ve değişkenlerin ortalama/dağılımlarını raporlamak amacıyla betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Risk faktörleri arasındaki ve risk faktörleri ile madde kullanım göstergeleri arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson momentler çarpımı korelasyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın temel hipotezlerini test etmek amacıyla, her bir risk faktörünün ilgili madde kullanımı üzerindeki öngörü etkisini incelemek için basit doğrusal regresyon analizleri yapılmıştır. Her regresyon analizinde bağımsız değişken tek bir risk faktörü, bağımlı değişken ise tek bir madde kullanımı göstergesi olarak modellenmiştir. Bu yaklaşım, bağımsız değişkenin ilgili madde kullanımı üzerindeki etkisinin büyüklüğünün (regresyon katsayısı b) ve istatistiksel anlamlılığının test edilmesine olanak sağlamıştır.

Her bir model için modelin genel anlamlılığı F testleri ile, regresyon katsayılarının anlamlılığı ise t testleri ile değerlendirilmiştir. Ayrıca, her model tarafından açıklanan varyans yüzdesi R^2 değerleri kullanılarak raporlanmıştır.

Bu durum, risk faktörlerinin madde kullanım davranışları üzerindeki göreceli etki büyüklüklerinin karşılaştırılmasına olanak tanımıştır.

Regresyon varsayımları (doğrusallık, normallik, çoklu bağlantı vb.) test edilmiş; tolerans ve VIF değerleri incelenmiş ve çoklu bağlantı sorunu olmadığı belirlenmiştir (en yüksek VIF ~ 1.3). Shapiro–Wilk testi ve Q–Q grafikleri bazı değişkenlerin tam olarak normal dağılmadığını gösterse de (örneğin sosyal baskı algısının çok düşük değerlerde kümelenmesi), regresyon analizlerindeki hata terimlerinin büyük ölçüde normal dağıldığı görülmüştür. Ayrıca, verilerin kesitsel yapıda olması nedeniyle nedensel ilişkilere yönelik çıkarımlardan kaçınılmıştır.

Analiz sonuçları tablolar hâlinde sunulmuştur; Tablo 4.1 tüm değişkenler arasındaki korelasyonları, Tablo 4.2–4.6 aile desteğinin farklı madde kullanımı türleri üzerindeki etkilerini, Tablo 4.7–4.10 sosyal baskının etkilerini, Tablo 4.11–4.16 okul devamsızlığının etkilerini ve Tablo 4.17–4.20 sosyal medya kullanımının etkilerini özetlemektedir.

4.3.6. Etik Hususlar

Çalışma, Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yürütülmüş ve alanlarında uzman üyelerden oluşan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başbakanlık Uyuşturucu ile Mücadele Komisyonu Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (No. 2024-09-30). Tüm katılımcılar ve yasal vasileri çalışmanın amacı ve prosedürleri ile ilgili dikkatlice bilgilendirilmişler ve bu vasilerden katılım öncesi yazılı onam formları alınmıştır. Çalışma kapsamında toplanan veriler, katılımcıların gizliliğini korumak ve kişisel bilgilerin yer almasını önlemek amacıyla anonimleştirilerek işlenmiştir.

4.4. Bulgular

4.4.1. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi

Aile desteği ile akran desteği ($r=.58$, $p<.01$) ve sosyal medyada geçirilen süre ($r=.07$, $p<.05$) arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmaktadır.

Aile desteği ile sosyal baskı ($r = -.05$, $p < .05$), okula devamsızlık ($r = -.08$, $p < .01$), son 30 gün sigara kullanma sıklığı ($r = -.14$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = -.06$, $p < .05$), ağır epizodik içme sıklığı ($r = -.06$, $p < .05$) ve sarhoşluk/zehirlenme sıklığı ($r = -.08$, $p < .01$) arasında anlamlı negatif ilişkiler bulunmaktadır. Aile desteği ile yaşam boyu esrar kullanımı ($r = -.04$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = -.03$) ve son 30 gün esrar kullanımı ($r = -.03$) arasında anlamlı olmayan negatif ilişkiler saptanmıştır. Akran desteği ile sosyal medyada geçirilen süre arasında anlamlı pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r = .20$, $p < .01$). Akran desteği ile son gün alkol kullanımı ($r = .02$) ve ağır epizodik içme sıklığı ($r = .03$) arasında anlamlı olmayan pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Akran desteği ile sarhoşluk/zehirlenme sıklığı arasında anlamlı negatif bir ilişki vardır ($r = -.07$, $p < .01$). Akran desteği ile sosyal baskı ($r = -.03$), okula devamsızlık ($r = -.01$), son 30 gün sigara kullanma sıklığı ($r = -.04$), yaşam boyu esrar kullanımı ($r = -.04$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = -.04$) ve son 30 gün esrar kullanımı ($r = -.05$) arasında anlamlı olmayan negatif ilişkiler bulunmaktadır.

Sosyal baskı ile okula devamsızlık ($r = .14$, $p < .01$), sosyal medyada geçirilen süre ($r = .10$, $p < .01$), son 30 gün sigara kullanımı ($r = .15$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .36$, $p < .01$), aşırı epizodik içki içme sıklığı ($r = .30$, $p < .01$) ve sarhoşluk/zehirlenme sıklığı ($r = .30$, $p < .01$) arasında anlamlı pozitif ilişkiler vardır. Sosyal baskı ile yaşam boyu esrar kullanımı ($r = .05$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = .04$) ve son 30 gün esrar kullanımı ($r = .04$) arasında anlamlı olmayan pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Okula devamsızlık ile sosyal medyada geçirilen süre ($r = .20$, $p < .01$), son 30 gün sigara kullanımı ($r = .30$, $p < .01$), yaşam boyu esrar kullanımı ($r = .12$, $p < .01$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = .11$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .24$, $p < .01$), ağır içki içme sıklığı ($r = .20$, $p < .01$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = .20$, $p < .01$) arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmaktadır. Okula devamsızlık ile son 30 gün esrar kullanımı arasında anlamlı olmayan pozitif bir ilişki vardır ($r = .05$). Sosyal medyada geçirilen süre ile son 30 gün sigara kullanımı ($r = .14$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .20$, $p < .01$) ve ağır epizodik içme sıklığı ($r = .10$, $p < .01$) arasında anlamlı pozitif ilişkiler vardır. Sosyal medyada geçirilen süre ile son 30 gün esrar kullanımı arasında anlamlı negatif bir ilişki bulunmaktadır.

($r = -.06$, $p < .01$). Sosyal medyada geçirilen süre ile yaşam boyu esrar kullanımı ($r = -.01$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = -.03$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = -.01$) arasında anlamlı olmayan negatif ilişki vardır. Son 30 gün sigara kullanımı; yaşam boyu esrar kullanımı ($r = .26$, $p < .01$), son 12 ay esrar kullanımı ($r = .25$, $p < .01$), son 30 gün esrar kullanımı ($r = .13$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .34$, $p < .01$), ağır epizodik içme sıklığı ($r = .41$, $p < .01$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = .27$, $p < .01$) ile anlamlı bir pozitif ilişki vardır.

Yaşam boyu esrar kullanımı; son 12 ay esrar kullanımı ($r = .96$, $p < .01$), son 30 gün esrar kullanımı ($r = .76$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .14$, $p < .01$) ve ağır epizodik içme sıklığı ($r = .25$, $p < .01$) ile anlamlı bir pozitif ilişki vardır. Son 12 ay esrar kullanımı ile son 30 gün esrar kullanımı ($r = .87$, $p < .01$), son gün alkol kullanımı ($r = .12$, $p < .01$), ağır içki içme sıklığı ($r = .27$, $p < .01$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = .28$, $p < .01$) ile anlamlı bir pozitif ilişki vardır. Son 30 gün esrar kullanımı ile son gün alkol kullanımı ($r = .07$, $p < .01$), ağır epizodik içme sıklığı ($r = .18$, $p < .01$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = .26$, $p < .01$) arasında anlamlı bir pozitif ilişki bulunmaktadır. Son gün alkol kullanımı ile ağır epizodik içme sıklığı ($r = .57$, $p < .01$) ve sarhoşluk sıklığı ($r = .28$, $p < .01$) arasında güçlü ve anlamlı pozitif ilişkiler vardır. Ağır epizodik içme sıklığı ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasında anlamlı ve pozitif bir korelasyon bulunmaktadır ($r = .38$, $p < .01$).

Tablo 4.1. Değişkenler Arası Korelasyon Analizleri

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Aile Desteği	1	.58**	-.05*	-.08**	.07*	-.14**	-.04	-.03	-.03	-.06*	-.06*	-.08**
2. Akran Desteği		1	-.03	-.01	.20**	-.04	-.05	-.04	-.05	.02	.03	-.07**
3. Sosyal Baskı			1	.14**	.10**	.15**	.05	.04	.04	.36**	.30**	.30**
4. Okula Devamsızlık				1	.20**	.30**	.12**	.11**	.05	.24**	.20**	.20**
5. Sosyal Medyada Geçirilen Zaman					1	.14**	-.01	-.03	-.06**	.20**	.10**	-.01
6. Son 30 Günde Sigara Kullanım Sıklığı						1	.26**	.25**	.13**	.34**	.41**	.27**
7. Esrar Kullanım Sıklığı (Yaşam Boyu)							1	.96**	.76**	.14**	.25**	.25**
8. Esrar Kullanım Sıklığı (Son 12 Ayda)								1	.87**	.12**	.27**	.28**
9. Esrar Kullanım Sıklığı (Son 30 Günde)									1	.07**	.18**	.26**
10. Son Alkol Alımı (Yakın Zamanda)										1	.57**	.28**
11. Ağır Epizodik İçme Sıklığı (30 Gün Arka Arkaya)											1	.38**
12. Sarhoş Olma/İntoksikasyon Sıklığı (Son 30 Günde)												1

Not: ** p<0.01 düzeyinde anlamlıdır. * p<0.05 düzeyinde anlamlıdır.

4.4.2. Hipotez Testi

Bölüm 4'te yer alan değişkenler için basit doğrusal regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Aile desteği ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, aile desteği ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1367)=28.89, $p<.001$, $R^2=.02$, $R^2=.02$] Regresyon katsayısına göre ($b = -.08$, %95 GA [-.11, -.05]), aile desteğinde meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 gün sigara kullanma sıklığında .08 birimlik azaltmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.2.'de sunulmuştur.

Tablo 4.2. Aile Desteğinin 30 Günlük Sigara Kullanım Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.83	.08	1.67	1.98	23.27	<.001
Aile Desteği	-.08	.02	-.11	-.05	-5.38	<.001
R ²	.02					

Aile desteği ile bir gün önce alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, aile desteği ile bir gün önce alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1367)=4.87, $p<.05$, $R^2=.004$, $R^2=.003$]. Regresyon katsayısına göre ($b=-.05$, 95% CI [-.09, -.005]), aile desteğinde 1 birimlik yükselme bir gün önce alkol alımını .05 azaltmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.3.'de sunulmuştur.

Tablo 4.3. Aile Desteğinin Bir Gün Önce Alkol Alımına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	2.90	.11	2.67	3.11	26.19	<.001
Aile Desteği	-.05	.02	-.09	-.005	-.09	.028
R ²	.004					

Aile desteği ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, aile desteği ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1367)=5.68, $p<.05$, $R^2=.004$, $R^2_{adjusted}=.003$]. Regresyon katsayısına göre ($b=-.03$, 95% CI [-.05, -.005]), aile desteğinde 1 birim yükselme ağır epizodik içki içme sıklığını .03 azaltmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.4.'de sunulmuştur.

Tablo 4.4. Aile Desteğinin Ağır Epizodik içki içme Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.63	.06	1.50	1.76	25.01	<.001
Aile Desteği	-.03	.01	-.05	-.005	-2.38	.017
R ²	.004					

Aile desteği ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, aile desteği ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1261)=7.06, $p<.05$, $R^2=.006$, $R^2=.005$]. Regresyon katsayısına göre ($b=-.02$, 95% CI [-.03, -.005]), aile desteğinde 1 birim yükselme sarhoş olma/intoksikasyon sıklığını .02 azaltmaktadır Analizin sonuçları Tablo 4.5.'de sunulmuştur.

Tablo 4.5. Aile Desteğinin Sarhoş Olma/İntoksikasyon Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.21	.03	1.14	1.27	35.91	<.001
Aile Desteği	-.02	.01	-.03	-.005	-2.65	.008
R ²	.006					

Akran desteği ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, akran desteği ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasında anlamlı bir

ilişki bulunmaktadır [F (1, 1279)=6.80, $p<.05$, $R^2=.005$, $R^2=.005$]. Regresyon katsayısına göre ($b=-.02$, 95% CI [-.03, -.004]), akran desteğinde 1 birim yükselme sarhoş olma/intoksikasyon sıklığını .02 azaltmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.6.'de sunulmuştur.

Tablo 4.6. Akran Desteğinin Sarhoş Olma/İntoksikasyon Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.21	.03	1.14	1.27	36.27	<.001
Akran Desteği	-.02	.01	-.03	-.004	-2.61	.009
R ²	.005					

Sosyal baskı ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, sosyal baskı ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1422)=33.45, $p<.001$, $R^2=.02$, $R^2=.02$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.50$, 95% CI [.32, .66]), sosyal baskıda meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 gün sigara kullanma sıklığında .50 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.7.'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Sosyal Baskının 30 Günlük Sigara Kullanım Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.89	.10	.69	1.10	8.65	<.001
Sosyal Baskı	.50	.08	.32	.66	5.78	<.001
R ²	.02					

Sosyal baskı ile bir gün önce alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, sosyal baskı ile bir gün önce alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1422)=213.58, $p<.001$, $R^2=.13$, $R^2=.13$]. Regresyon

katsayısına göre ($b=1.62$, 95% CI [1.40, 1.84]), sosyal baskıda 1 birimlik yükselme bir gün önce alkol alımını .1,62 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.8.'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Sosyal Baskının Bir Gün Önce Alkol Alımına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.79	.13	.53	1.06	5.93	<.001
Sosyal Baskı	1.62	.11	1.40	1.84	14.61	<.001
R ²	.13					

Sosyal baskı ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, sosyal baskı ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [[F (1, 1422)=139.54, $p<.001$, $R^2=.10$, $R^2=.10$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.79$, 95% CI [.66, .92]), sosyal baskıda 1 birim yükselme ağır epizodik içki içme sıklığını .79 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.9.'de sunulmuştur.

Tablo 4.9. Sosyal Baskının Ağır Epizodik içki içmeye Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.59	.08	.43	.75	7.27	<.001
Sosyal Baskı	.79	.06	.66	.92	11.81	<.001
R ²	.10					

Sosyal baskı ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, sosyal baskı ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır F (1, 1323)=92.87, $p<.001$, $R^2=.06$, $R^2=.06$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.35$, 95% CI [.28, .42]), sosyal baskıda 1 birim yükselme sarhoş olma/intoksikasyon sıklığını .35 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.10.'de sunulmuştur.

Tablo 4.10. Sosyal Baskının Sarhoş Olma/İntoksikasyon Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.73	.04	.64	.81	16.52	<.001
Sosyal Baskı	.35	.03	.28	.42	9.63	<.001
R ²	.06					

Okula devamsızlık ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, okula devamsızlık ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1201)=108.13, $p<.001$, $R^2=.08$, $R^2=.08$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.46$, 95% CI [.37, .54]), okula devamsızlıkta meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 gün sigara kullanma sıklığını .46 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.11.'de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Okula Devamsızlığın 30 Günlük Sigara Kullanım Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.63	.08	.46	.81	7.12	<.001
Okula Devamsızlık	.45	.04	.37	.54	10.40	<.001
R ²	.08					

Okula devamsızlık ile yaşam boyu esrar kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, okula devamsızlık ile yaşam boyu esrar kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [[F (1, 1195)=17.13, $p<.001$, $R^2=.01$, $R^2=.01$] Regresyon katsayısına göre ($b=.07$, 95% CI [.04, .10]), okula devamsızlıkta meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 gün sigara kullanma sıklığını .07 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.12.'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Okula Devamsızlığın Yaşam Boyu Esrar Kullanımına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.93	.03	.87	1.00	28.64	<.001
Okula Devamsızlık	.07	.02	.04	.10	4.13	<.001
R ²	.01					

Okula devamsızlık ile son 12 ayda esrar kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, okula devamsızlık ile son 12 ayda esrar kullanımı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1162)=13.04, $p<.001$, $R^2=.01$, $R^2=.01$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.07$, 95% CI [.04, .10]), okula devamsızlıkta meydana gelen 1 birimlik artış, son 12 ayda esrar kullanımını .07 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.13.'de sunulmuştur.

Tablo 4.13. Okula Devamsızlığın Son 12 Ayda Esrar Kullanımına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.95	.03	.89	1.01	33.26	<.001
Okula Devamsızlık	.05	.01	.02	.08	3.61	<.001
R ²	.01					

Okula devamsızlık ile bir gün önce alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, okula devamsızlık ile bir gün önce alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1201)=73.68, $p<.001$, $R^2=.05$, $R^2=.05$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.52$, 95% CI [.40, .63]), okula devamsızlıkta 1 birimlik yükselme bir gün önce alkol alımını .52 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.14.'de sunulmuştur.

Tablo 4.14. Okula Devamsızlığın Bir Gün Önce Alkol Alımına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.71	.12	1.47	1.95	13.89	<.001
Okula Devamsızlık	.52	.06	.40	.63	8.58	<.001
R ²	.05					

Okula devamsızlık ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, okula devamsızlık ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [[F (1, 1201)=48.67, $p < .001$, $R^2 = .04$, $R^2 = .04$]. Regresyon katsayısına göre ($b = .25$, 95% CI [.17, .31]), okula devamsızlıkta 1 birim yükselme ağır epizodik içki içme sıklığını .25 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.15.'de sunulmuştur.

Tablo 4.15. Okula Devamsızlığın Ağır İçki İçme Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.02	.07	.88	1.16	14.23	<.001
Okula Devamsızlık	.25	.03	.17	.31	6.97	<.001
R ²	.04					

Okula devamsızlık ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, okula devamsızlık ile sarhoş olma/intoksikasyon sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır F (1, 1127)=33.34, $p < .001$, $R^2 = .03$, $R^2 = .03$]. Regresyon katsayısına göre ($b = .11$, 95% CI [.07, .14]), okula devamsızlıkta 1 birim yükselme sarhoş olma/intoksikasyon sıklığını .11 artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.16.'de sunulmuştur.

Tablo 4.16. Okula Devamsızlığın Sarhoş Olma/İntoksikasyon Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.94	.04	.86	1.01	25.45	<.001
Okula Devamsızlık	.11	.02	.07	.14	5.77	<.001
R ²	.03					

Sosyal medyada geçirilen zaman ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, sosyal medyada geçirilen zaman ile son 30 gün sigara kullanma sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1368)=25.67, $p<.001$, $R^2=.02$, $R^2=.02$]. Regresyon katsayısına göre (b=.12, 95% CI [.07, .16]), sosyal medyada geçirilen zamanda meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 gün sigara kullanma sıklığında .12 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.17.’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. Sosyal Medyada Geçirilen Zamanın Son 30 Günde Sigara Kullanma Sıklığına Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	.94	.09	.85	1.22	10.96	<.001
Sosyal Medyada Geçirilen Zaman	.12	.02	.07	.16	5.06	<.001
R ²	.02					

Sosyal medyada geçirilen zaman ile son 30 günde esrar kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, sosyal medyada geçirilen zaman ile son 30 günde esrar kullanma arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1307)=5.14, $p<.001$, $R^2=.004$, $R^2=.003$] Regresyon katsayısına göre (b=-.01, 95% CI [-.02, -.002]) sosyal medyada geçirilen zamanda meydana gelen 1 birimlik artış, son 30 günde esrar kullanımını .01 birimlik azaltmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.18.’de sunulmuştur.

Tablo 4.18. Sosyal Medyada Geçirilen Zamanın Son 30 Günde Esrar Kullanımına Etkisi
- Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.10	.02	1.02	1.10	51.31	<.001
Sosyal Medyada Geçirilen Zaman	-.01	.005	-.02	-.002	-2.26	<.001
R ²	.004					

Sosyal medyada geçirilen zaman ile bir gün önce alkol kullanımı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize göre, sosyal medyada geçirilen zaman ile bir gün önce alkol kullanımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır [F (1, 1368)=43.63, $p<.001$, $R^2=.03$, $R^2=.03$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.21$, 95% CI [.14, .26]), sosyal medyada geçirilen zamanda meydana gelen 1 birimlik artış, bir gün önce alkol kullanımını .21 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.19.'de sunulmuştur.

Tablo 4.19. Sosyal Medyada Geçirilen Zamanın Bir Gün Önce Alkol Kullanımına Etkisi
- Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.95	.13	1.69	2.20	51.31	<.001
Sosyal Medyada Geçirilen Zaman	.21	.03	.14	.26	-2.26	<.001
R ²	.03					

Simple Sosyal medyada geçirilen zaman ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, sosyal medyada geçirilen zaman ile ağır epizodik içki içme sıklığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir [F (1, 1368)=11.31, $p<.05$, $R^2=.01$, $R^2=.01$]. Regresyon katsayısına göre ($b=.06$, 95% CI [.03, .10]), sosyal medyada geçirilen zamanda meydana gelen 1 birimlik artış, ağır epizodik içki içme sıklığını .06 birimlik artırmaktadır. Analizin sonuçları Tablo 4.20.'de sunulmuştur.

Tablo 4.20. Sosyal Medyada Geçirilen Zamanın Ağır Epizodik İçki İçmeye Etkisi - Basit Doğrusal Regresyon Analiz Tablosu

Değişken	b	SE	%95 CI		t	p
			LL	UL		
(Sabit)	1.27	.08	1.12	1.42	16.38	<.001
Sosyal Medyada Geçirilen Zaman	.06	.02	.03	.10	3.36	<.001
R ²	.01					

4.5. Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs'ta 15–16 yaş grubundaki ergenlerde madde kullanımı ile ailesel, sosyal ve dijital faktörler arasındaki ilişkileri incelemiştir. Bulgular, aile ve akran desteği düzeyi yüksek olan ergenlerde sigara ve alkol kullanım oranlarının daha düşük olduğunu gösterirken, buna karşılık, sosyal baskı algısı yüksek olan, okula devamsızlığı fazla olan ve sosyal medyada uzun süre geçiren ergenlerde madde deneme ve kullanım oranları daha yüksek bulunmuştur. Akran baskısı ile madde kullanımı arasında güçlü bir ilişki bulunmasına rağmen, aile desteğinin tek başına sınırlı bir koruyucu etki sağladığı görülmüştür. Risk ve koruma faktörlerinin bir arada ele alınılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ergenlerde madde kullanımı sosyal çevre ile etkileşim, aile dinamikleri ve dijital etkileşimlerle şekillendiğinden çok boyutlu önleme stratejileri hayati öneme sahiptir. Ebeveyn denetimi, negatif akran etkisi, düşük okul bağlılığı ve sosyal medyadaki tutarsız normların birleşimi risk faktörlerini güçlendirmektedir. Aile sıcaklığı, kapsayıcı bir okul çevresi, sağlıklı akran ilişkileri ve güvenli dijital kullanım riskleri azaltmaktadır.

Aileler: Ailelerin ergenlerle sürekli ve açık iletişim kurarak duygusal destek sağlaması ve uygun seviyelerde gözetim yapması gerekmektedir. Aile etkileşimini artıracak eğitim programları, aile bazlı engelleme programları (aile yetenekleri eğitimi, ebeveyn-akran çalıştayları) ve bilgilendirici seminerlerin düzenlenmesi gerekmektedir. Ebeveynlerin madde kullanımlarının çocuklara yol gösterebileceğinin de unutulmaması gerekmektedir. Spor günleri ya da aile kampları gibi aktivitelerin

desteklenmesi ve risk altında olan gençlerin bulunduğu ailelere aile terapileri verilmesi gerekmektedir.

Okullar: Okul devamsızlığını azaltmak için erken uyarı sistemleri kurulmalı ve rehberlik hizmetleri risk altındaki öğrencilere odaklanmalıdır. Okul bağlılığını artırmak için kulüp, spor ve sanat etkinlikleri yaygınlaştırılmalı ve madde kullanımıyla mücadele, akran baskısıyla başa çıkma, “hayır” diyebilme, benlik saygısı geliştirme ve stres yönetimi gibi konular müfredata eklenmelidir Olumlu davranışlar ödüllendirilmeli, disiplin süreçlerinde cezalandırıcı değil eğitici yaklaşımlar benimsenmesi tavsiye edilmektedir.

Gençlik: Gençlerin ilgi ve yeteneklerine göre sağlıklı aktivitelere yönlendirilmesi gerekmektedir. Spor, sanat, gönüllülük ve gençlik merkezindeki aktiviteler serbest zaman kaynaklı riskleri azaltabilir. Sosyal medya içeriklerinin eleştirel değerlendirilmesini sağlamak için dijital okuryazarlık becerileri geliştirilmelidir. Madde kullanmayan gençlerin “gençlik elçisi” olarak rol aldığı olumlu akran liderliği programları teşvik edilmelidir İzlanda örneğinde olduğu gibi sosyal bağları güçlendiren etkinlikler madde kullanımını azaltabilir.

Dijital Medya Okuryazarlığı: Müfredat ve aile eğitimlerinin güvenli sosyal medya kullanımı, içerik doğrulama, gizliliğin korunması ve siber zorbalıkla başa çıkma konularını içermelidir. Alkol ve tütün şirketlerinin dolaylı pazarlama yöntemlerine yönelik farkındalık artırılmalı ve gençleri hedef alan zararlı içeriklerin yayılımını sınırlamak için algoritmik önlemler uygulanmalıdır. Gençler sağlıklı yaşamı teşvik eden olumlu içerikleri sosyal medya kampanyaları yoluyla paylaşmaya teşvik edilmelidir.

Yasa Yapıcılar: Kuzey Kıbrıs’ta ergenlerde madde kullanımına ilişkin ulusal veri eksikliği düzenli izleme çalışmalarıyla giderilmelidir. Elektronik sigara kullanımındaki artış ve 2020 sonrası ortaya çıkan yeni tehditlere yönelik önleyici düzenlemeler geliştirilmelidir. 18 yaş altına satışın önlenmesi, okullar çevresinde koruyucu alanlar oluşturulması ve aromalı elektronik sigara yasakları gibi önlemler güçlendirilmelidir. Tüm politikalar, ulusal bir Gençlik

ve Bağımlılıkla Mücadele Stratejisi çerçevesinde aileler, okullar, sivil toplum ve sağlık kurumlarıyla eşgüdüm içinde uygulanmalıdır.

Gelecek araştırmalar risk faktörlerinin zaman içindeki etkilerini boylamsal çalışmalarla incelemelidir. Aile, akran ve okul değişkenlerine ek olarak, dürtüsellik, merak, depresyon ve benlik saygısı gibi bireysel faktörler de değerlendirilmelidir. COVID-19'un kısa ve uzun vadeli etkileri ve pandemi sonrası sosyal etkileşimlerin madde kullanımına etkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Müdahale programlarının etkililiği bilimsel yöntemlerle test edilmelidir.

Son olarak, ergenlerde madde kullanımını önlemek için, aile, okul, gençlik, dijital medya ve yasa seviyelerinde koordineli ve çok boyutlu stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Referanslar

- Abiç, V., & Bilgiç, N. (2024). Prevalence of peer bullying among adolescents in the Turkish Republic of Northern Cyprus and determination of affecting factors. *Eurasian Journal of Health Technology Assessment*, 8(1), 1-12. <https://doi.org/10.52148/ehta.1427978>
- Allen, K. A., Greenwood, C. J., Berger, E., Reupert, A., Wurf, G., Rajendran, N., Warton, W., O'Connor, M., Sanson, A., Olsson, C. A., & Letcher, P. (2025). Adolescent school belonging and substance use in young adulthood: Findings from a multi-wave prospective cohort study. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-18. <https://doi.org/10.1007/s11469-024-01427-5>
- American Psychological Association. (2023, May). *Health advisory on social media use in adolescence*. <https://www.apa.org/topics/social-media-internet/health-advisory-adolescent-social-media-use>
- Amialchuk, A., Ajilore, O., & Egan, K. (2019). The influence of misperceptions about social norms on substance use among school-aged adolescents. *Health Economics*, 28(6), 736-747. <https://doi.org/10.1002/hec.3878>
- Avcı, M. (2025). Adolescents' experiences with substance use: risks, protective factors and interventions. *BMC Psychology*, 13, 802. <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03125-w>
- Barati, M., Bashirian, S., Mohammadi, Y., Moeini, B., Mousali, A., & Afshari, M. (2023). An ecological approach to exploring factors affecting substance use relapse: a systematic review. *Journal of Public Health*, 31(1), 135-148. <https://doi.org/10.1007/s10389-020-01412-x>
- Bekiroğulları, Z. (2024). Comparative analysis of substance use across Cyprus: Analyzes the differences and similarities in substance use between North and South Cyprus. In N. Dağlıoğlu, & S. Kılıç Akıncı (Eds.), *The Landscape of Substance Abuse in Northern Cyprus: Trends, Risks, and Responses* (pp. 22-54). Emanate Publishing House Ltd. <https://doi.org/10.70020/BI.20240801.2>
- Bekiroğulları, Z., & Tremeşeli, T. T. (2023). Assessment of substance use among high school students in Northern Cyprus based on the Gateway Hypothesis. *The European Journal of Social & Behavioural Sciences*, 32(3), 162-174. <https://doi.org/10.15405/ejsbs.341>
- Cakici, M., Cakici, E., Ozsoy, I., Karaaziz, M., Beyazit, U., & Hancerli, S. (2018). The prevalence and risk factors of psychoactive substance use among secondary school students in Turkish Republic of Northern Cyprus. *Alpha Psychiatry*, 19(6), 586-593. <https://doi.org/10.5455/apd.293192>
- Chiang, Y. C., Li, X., Lee, C. Y., Wu, C. C., Chang, H. Y., & Zhang, S. (2022). Effects of social attachment on experimental drug use from childhood to adolescence: An 11-year prospective cohort study. *Frontiers in Public Health*, 10, 818894. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.818894>

- Cosma, A., Elgar, F. J., de Looze, M., Canale, N., Lenzi, M., Inchley, J., & Vieno, A. (2022). Structural gender inequality and gender differences in adolescent substance use: A multilevel study from 45 countries. *SSM-population health*, 19, 101208. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2022.101208>
- Çakıcı, M., Karaaziz, M., Babayiğit, A., & Eş, A. (2020). Lifetime prevalence and risk factors of drug use in North Cyprus: 2003-2015. *Cogent Psychology*, 7(1), 1772630. <https://doi.org/10.1080/23311908.2020.1772630>
- Da'as, R. A. (2025). Risky behaviors and absenteeism in adolescents: Exploring the role of homeroom teachers. *Teaching and Teacher Education*, 154, 104867. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2024.104867>
- Gakh, M., Coughenour, C., Assoumou, B. O., & Vanderstelt, M. (2020). The relationship between school absenteeism and substance use: An integrative literature review. *Substance Use & Misuse*, 55(3), 491-502. <https://doi.org/10.1080/10826084.2019.1686021>
- Gökmenoğlu, T., Öztürk Kömleksiz, F., & Grossman, G. (2022). A grounded theory approach to educational aspirations of youth in North Cyprus: Personal, parental, and community-related factors on a divided island. *Psycho-Educational Research Reviews*, 11(2), 245-260. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V11.N2.16
- Griffiths, A. J., Wiegand, R., & Tran, C. (2022). Using positive student engagement to create opportunities for students with troubling and high-risk behaviors. In A. L. Reschly, & S. L. Christenson (Eds.), *Handbook of Research on Student Engagement* (pp. 301-329). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-07853-8_15
- Halsall, T., Mahmoud, K., Drabenstott, M., Orpana, H., Iyer, S. N., Kristjansson, A., & Matheson, K. (2025). Processes of development related with the implementation of the Icelandic prevention model in a rural Canadian community. *Discover Public Health*, 22(1), 67. <https://doi.org/10.1186/s12982-025-00443-7>
- Hawkins, J. D., & Catalano, R. F., Jr. (1992). *Communities that care: Action for drug abuse prevention*. Jossey-Bass.
- Henneberger, A. K., Mushonga, D. R., & Preston, A. M. (2021). Peer influence and adolescent substance use: A systematic review of dynamic social network research. *Adolescent Research Review*, 6(1), 57-73. <https://doi.org/10.1007/s40894-019-00130-0>
- Ladis, B. A., Macgowan, M., Thomlison, B., Fava, N. M., Huang, H., Trucco, E. M., & Martinez, M. J. (2019). Parent-focused preventive interventions for youth substance use and problem behaviors: A systematic review. *Research on Social Work Practice*, 29(4), 420-442. <https://doi.org/10.1177/1049731517753686>
- Lee, H., & Henry, K. L. (2022). adolescent substance use prevention: Long-term benefits of school engagement. *Journal of school health*, 92(4), 337-344. <https://doi.org/10.1111/josh.13133>
- Liu, X. Q., Guo, Y. X., & Wang, X. (2023). Delivering substance use prevention interventions for adolescents in educational settings: A scoping review.

- MacArthur, G. J., Hickman, M., & Campbell, R. (2020). Qualitative exploration of the intersection between social influences and cultural norms in relation to the development of alcohol use behaviour during adolescence. *BMJ Open*, 10(3), e030556. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-030556>
- Maggs, J. L., Calhoun, B. H., & Allen, H. K. (2023). Substance use across adolescence and early adulthood: Prevalence, causes, developmental roots, and consequences. In L. J. Crockett, G. Carlo, & J. E. Schulenberg (Eds.), *APA Handbook of Adolescent and Young Adult Development* (pp. 541–556). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/0000298-033>
- Molinaro, S., Vicente, J., Benedetti, E., Cerrai, S., Colasante, E., Arpa, S., Chomynová, P., Kraus, L., Monshouwer, K., Spilka, S., Arnarsson, A. M., Balakireva, O., Beteta, B. B., Bye, E. K., Chileva, A., Clancy, L., Duraku, Z. H., Đurišić, T., Ekholm, O., & Škařupová, K. (2020). *ESPAD Report 2019 Results from the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*. Publications Office of the European Union. <https://doi.org/10.2810/877033>
- Moore, G. F., Cox, R., Evans, R. E., Hallingberg, B., Hawkins, J., Littlecott, H. J., Long, S. J., & Murphy, S. (2018). School, peer and family relationships and adolescent substance use, subjective wellbeing and mental health symptoms in Wales: A cross sectional study. *Child Indicators Research*, 11(6), 1951-1965. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9524-1>
- Nath, A., Choudhari, S. G., Dakhode, S. U., Rannaware, A., Gaidhane, A. M., Dakhode, S., & Gaidhane, A. (2022). Substance abuse amongst adolescents: An issue of public health significance. *Cureus*, 14(11), e31193. <https://doi.org/10.7759/cureus.31193>
- Nawi, A. M., Ismail, R., Ibrahim, F., Hassan, M. R., Manaf, M. R. A., Amit, N., Ibrahim, N., & Shafurdin, N. S. (2021). Risk and protective factors of drug abuse among adolescents: a systematic review. *BMC Public Health*, 21(1), 2088. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-11906-2>
- Pinquart, M., & Lauk, J. (2025). Associations of parenting styles with substance use in the offspring—A systematic review and meta-analysis. *Drug and Alcohol Review*, 44(1), 133-143. <https://doi.org/10.1111/dar.13961>
- Rodríguez-Ruiz, J., Zych, I., Llorent, V. J., Marín-López, I., Espejo-Siles, R., & Nasaescu, E. (2023). A longitudinal study of protective factors against substance use in early adolescence. An ecological approach. *International Journal of Drug Policy*, 112, 103946. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2022.103946>
- Rusby, J. C., Light, J. M., Crowley, R., & Westling, E. (2018). Influence of parent–youth relationship, parental monitoring, and parent substance use on adolescent substance use onset. *Journal of Family Psychology*, 32(3), 310-320. <https://doi.org/10.1037/fam0000350>
- Shafie, A. A. H., Baharudin, D. F., Othman, K., Mokhtar, A. N., Abdul Aziz, A. R., Kamal, N. F., Wahab, S., Priantina, A., Yassin, N., & Abd Halim, M. A. F.

- (2024). Exploring Protective and Risk Factors Among Youth in High-Risk Areas. *Educational Administration: Theory and Practice*, 30(5), 11922-11938. <https://kuey.net/index.php/kuey/article/view/5052>
- Shoshani, A., Kor, A., Farbstein-Yavin, S., & Gvion, Y. (2024). Risk and protective factors for substance use and media addictive behaviors in adolescents during the COVID-19 pandemic. *Journal of Adolescence*, 96(4), 746-759. <https://doi.org/10.1002/jad.12295>
- Steers, M. L. N., Strowger, M., Tanygin, A. B., Ward, R. M., & Nolfi, D. A. (2025). The relationship between alcohol-related content on social media and alcohol outcomes in young adults: A scoping review. *Alcohol Research: Current Reviews*, 45(1), 04. <https://doi.org/10.35946/arcr.v45.1.04>
- Stone, A. L., Becker, L. G., Huber, A. M., & Catalano, R. F. (2012). Review of risk and protective factors of substance use and problem use in emerging adulthood. *Addictive behaviors*, 37(7), 747-775. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2012.02.014>
- Tariq, A., Gray, E., Gregory, A. M., & Chan, S. W. (2024). Emotional vulnerability in adolescents (EVA) longitudinal study: Identifying individual differences in symptoms of adolescent depression and anxiety and their biopsychosocial mechanisms based on demographic and mental health characteristics. *Wellcome Open Research*, 9, 510. <https://doi.org/10.12688/wellcomeopenres.22685.1>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *World Drug Report 2021*. United Nations. <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>
- Walters, G. D. (2020). Prosocial peers as risk, protective, and promotive factors for the prevention of delinquency and drug use. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(3), 618-630. <https://doi.org/10.1007/s10964-019-01058-3>
- Watts, L. L., Hamza, E. A., Bedewy, D. A., & Moustafa, A. A. (2024). A meta-analysis study on peer influence and adolescent substance use. *Current Psychology*, 43(5), 3866-3881. <https://doi.org/10.1007/s12144-023-04944-z>
- Wen, M. (2017). Social capital and adolescent substance use: The role of family, school, and neighborhood contexts. *Journal of Research on Adolescence*, 27(2), 362-378. <https://doi.org/10.1111/jora.12299>
- World Health Organization. (2024). *European health report 2024: Keeping health high on the agenda*. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/380382/9789289061728-eng.pdf>
- World Health Organization. (2025). *European Health Report 2024: keeping health high on the agenda. Highlights*. WHO Regional Office for Europe. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/380382/9789289061728-eng.pdf?sequence=2>